

УДК 510.2:621.3

Безклубенко І.С., канд. техн. наук, доцент
Баліна О.І., канд. техн. наук, доцент
Київський національний університет будівництва та архітектури,
i.bezklubenko@gmail.com

Богданов О.В., канд. техн. наук, доцент
Буценко Ю.П., канд. фіз.-мат. наук, доцент
КПІ ім. Ігоря Сікорського, armchairdoc@ukr.net

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ПРАВ В УКРАЇНІ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ ОСВІТИ

Право на освіту, як відомо, є одним з основних прав людини «другого покоління» тобто, соціально-економічних та культурних, забезпечуючи нормальну життєдіяльність особистості у суспільстві. В Україні воно є конституційною нормою, забезпеченою ст. 53 Конституції [1], також підтримується приєднанням нашої держави до Загальної декларації прав людини, де воно закріплене статтею 26 [2], та Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права, який регламентує обов'язки держав-учасниць у цьому питанні статтею 14 [3]. Наразі, коли наша країна перебуває у стані війни з Російською Федерацією, забезпечення цього права має принципові особливості. З одного боку, реалізація такого права виявляється вельми проблемним для багатьох громадян України, перш за все, звичайно, тих, хто опинився на тимчасово окупованих територіях (ТОТ), проживає у прифронтовій зоні або ж у місцевостях, які найчастіше зазнають ворожих бомбардувань, ракетних ударів та інших уражень. У той же час, саме можливість навчання в українських навчальних закладах є для людей свідченням їх інтегрованості саме до українського суспільства, приналежності до українського народу, непорушності української держави та її піклування про своїх громадян. Процес навчання для згаданих вище категорій українських громадян, практично безальтернативно, може бути лише дистанційним [4]. Накопичений авторами досвід дозволяє визначити принципові моменти, які, на наш погляд, обов'язково мають бути враховані при цьому.

Першою проблемою, яка має бути вирішена, є проблема встановлення надійних каналів взаємовідношень між учнем (студентом) та викладачами (навчальним закладом). Можна із впевненістю стверджувати, що такими каналами можуть бути тільки електронна пошта, месенджери, сервіси на зразок Skype, Zoom тощо. Наразі автори не мають інформації щодо наявності навіть на ТОТ настільки ефективних фай волів або інших обмежувальних процедур, які б повністю виключили можливість використання цих засобів комунікації. У той же час, вказані канали у кожному конкретному випадку мають бути продубльовані (резервовані) для забезпечення надійного спілкування, причому бажано, у режимі реального часу.

Другою задачею, яка постає перед викладачами у цьому випадку, є задача надання студенту або ж учню всіх необхідних йому документів та джерел, що забезпечують свідоме виконання ним вимог, які постають при вивченні даного курсу. Такими є навчальна програма (забезпечується адміністрацією підрозділу навчального закладу), силабуси кожного конкретного курсу, конспекти лекцій, матеріали, які пов'язані з передбаченими цим курсом практичними, семінарськими, лабораторними заняттями, типовими розрахунками, розрахунково-графічними роботами, курсовими роботами, проектами тощо. Зазначимо, що у випадку, який розглядається, на наш погляд, слід гнучко підходити до відомого кожному досвідченому викладачу правила: не варто надавати студентам занадто розлогий список рекомендованих джерел для вивчення курсу (оскільки, зазвичай, такий просто ігнорується ними). Справа у тім, що вибір студентами або ж учнями додаткових посібників окрім абсолютно необхідних - силабусів, конспектів лекцій та практикумів (а часто і замість них),

відбувається найчастіше в результаті спілкування між ними, можливості чого позбавлені у значній мірі ті, хто належить до категорії суб'єктів навчального процесу, яка розглядається тут. Тому варто, надавши на початку вивчення курсу традиційно мінімальний список джерел, надалі на запит учня чи студента доповнювати його доступними та корисними для нього позиціями. Як свідчить наш досвід, особливу увагу при цьому слід приділяти можливості використання ним різноманітних відео лекцій та спеціалізованих форумів у мережі, причому різними мовами [5].

Враховуючи всі обставини, режим спілкування студентів (учнів) з викладачами має бути максимально гнучким. Попри формальну приналежність студента (учня) до певної навчальної групи (класу), він повинен мати можливість бути присутнім також на заняттях іншої групи (класу), що навчається за аналогічною програмою, це створює не лише можливості для кращого засвоєння навчального матеріалу та підвищення його рейтингу поточної успішності, але й сприяє його соціалізації, формуванню почуття приналежності до колективу співвітчизників [6]. Обов'язковою при цьому має бути доступність відеозаписів усіх передбачених у даному курсі занять. Частіше за все, необхідними виявляються індивідуальні консультації на додачу до тих, які проводяться для основної маси учнів або студентів.

Нарешті, вельми проблемним є питання контролю здобутків студентів та учнів такої специфічної категорії, а саме - як їх поточної успішності, так і підсумкового оцінювання. Знову ж таки, аналогічно до попереднього слід наголосити на максимально гнучкому режимі організації контрольних заходів у цьому випадку. Наприклад, якщо використовується система Moodle, то має бути забезпечена можливість входу до неї протягом принаймні кількох днів, у особливих випадках - можливість входу незалежно від групи (класу), обов'язково - аналіз виконаної роботи за участю студента (учня) на основі скану чернетки, що надсилається у систему при виконанні роботи, та корекція оцінки за результатами такого аналізу [7]. Зайве підкреслювати, що від викладачів у цьому випадку вимагається максимальна увага до особливих обставин того, хто навчається, прагнення встановити з ним (нею) теплі та доброзичливі стосунки.

Список посилань

1. <https://lawyersunion.org.ua/wp-content/uploads/2021/02/Deklaratsiya-prav-lyudyny.pdf>.
2. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.
3. Баліна О. І., Безклубенко І. С., Буценко Ю. П. Особливості дистанційного вивчення курсу математики в умовах воєнного стану Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану, 2023, С. 418-421.
4. Баліна О. І., Безклубенко І. С., Буценко Ю. П. Специфічні риси дистанційного навчального процесу в умовах воєнного стану. Редакційна колегія, 2023, С. 232.
5. О. В. Богданов, Ю. П. Буценко, О. І. Баліна, і І. С. Безклубенко «Програмні засоби супроводження курсу вищої математики у технічному університеті: Частина 1. Основні питання», *Мікросист., Електрон. та Акуст.*, т. 29, вип. 2, с. 314217.1–314217.7, Серп 2024.
6. О. В. Богданов, Ю. П. Буценко, О. І. Баліна, і І. С. Безклубенко «Програмні засоби супроводження курсу вищої математики у технічному університеті: Частина 2. Практичні приклади базового аналізу функцій», *Мікросист., Електрон. та Акуст.*, с. 328241.1–328241.7, Квіт 2025.
7. Баліна О. І., Безклубенко І. С., Богданов О. В., Буценко Ю. П. Спеціалізовані програмні пакети та їх роль у курсі вищої математики. // Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції «Математика в сучасному технічному університеті», 20-21 лютого 2025, Київ, КПІ ім. Ігоря Сікорського, С. 164-168.